
Redactie:

Dr. C. G. B. TEN KATE (Secretaris, Kampen, Fernhoutstraat 13),

Dr. H. N. KLUIJVER en Prof. Dr. K. H. VOOUS

Jaarverslag van het Vogeltrekstation over 1961

(Annual Report of the Vogeltrekstation for 1961)

Voorwoord

Het werk van het Vogeltrekstation werd in 1961 op de normale wijze voortgezet. Belangrijke wijzigingen deden zich niet voor.

Het onderzoek van de heer Perdeck en zijn medewerkers bestond voornamelijk uit de verdere analyse van het trekgedrag van Vink en Spreeuw. Ten aanzien van de Vink stonden vooral de veldwaarnemingen in het centrum van de belangstelling. Er werden tijdens de herfsttrek waarnemingen gedaan in Noorwegen, Zweden en — evenals enkele jaren geleden — op de Noord-Veluwe.

De oriëntatie van Vink en Spreeuw werd bestudeerd in de Kramer-kooi en de verplaatsingsproef met de Spreeuw naar Barcelona werd voortgezet.

De heer Perdeck bezocht samen met de heer G. Paris de Fär-Oer om het gedrag van de Kleine Jager te bestuderen.

Ook dit jaar was het aantal geringde vogels hoog, zodat onze ringcentrale weer volop werk had. Omdat juist van soorten met een hoog terugmeldingspercentage veel werd geringd, dreigde er stagnatie in de verwerking van de binnenkomende berichten te ontstaan, zodat wij moesten adviseren het ringen van enkele soorten stop te zetten.

De vangst op de vinkenbaan werd dit jaar weer ter hand genomen door de heren Q. J. Voorham en A. J. de Zwart. Hier werden ook de Spreeuwen bewerkt voor de verplaatsingsproef, terwijl tevens de waarnemingen in de Kramer-kooi op de baan plaats vonden.

Op verzoek van de Vogelwarte Helgoland verleenden wij onze medewerking bij het ringen van Fraters met speciale vangkooien. De heer Perdeck bezocht op doorreis naar de Fär-Oer de Deense ringcentrale en gaf aldaar advies bij de reorganisatie van de administratie.

In het afgelopen jaar ontvingen wij een belangrijke subsidie van de Nederlandse Organisatie voor Zuiver-Wetenschappelijk Onderzoek voor de uitwerking van de gegevens uit de trekkampen. Daardoor was Mevr. E. M. Gruys-Casimir het gehele jaar bij ons werkzaam. Zij pakte de uitwerking energiek aan en stelde in korte tijd een goed hanteerbaar overzicht van dit unieke waarnemingsmateriaal samen. Wij zien de publicatie die zij hierover samenstelt, met veel belangstelling tegemoet.

Ook van het Jachtfonds kregen wij in 1961 weer steun voor het onderzoek over de trek van eendensoorten. De vele terugmeldingen van de Wintertaling werden bewerkt door de heren P. Groenenboom en L. van Ree, die dit uitvoerden als onderdeel van hun biologische studie-opleiding aan de universiteit.

Tenslotte ontvingen wij een bijdrage van het Staatsbosbeheer en het ITBON voor de verwerking van ringresultaten van eenden.

Aan publicaties verschenen dit jaar het Jaarverslag van het Vogeltrekstation en het ringverslag over 1957—1959 van de hand van de heren Perdeck en J. Taapken. Het manuscript van het ringverslag 1960 kwam voor een groot deel gereed. Met de publicatie hiervan zal een periode van 50 jaar ringonderzoek in Nederland worden afgesloten.

De bibliotheek verwierf enkele belangrijke naamlijsten van steden en dorpen met hun coördinaten uit Rusland, Duitsland, Spanje en Portugal, zodat veel tijd kon worden bespaard bij het opzoeken van deze gegevens op de geografische kaarten, zoals tot nu toe gebruikelijk was.

Als nieuw bestuurslid werd benoemd de heer N. Marra.

Namens het Bestuur,
J. G. van Marle, voorzitter.
H. Klomp, secretaris.

Jaarsverslag

door A. C. PERDECK

In de verplaatsingsproef met Spreeuwen naar Barcelona begint nu enige tekening te komen. Het aantal bruikbare terugmeldingen valt echter nog niet mee. Een belangrijke oorzaak hiervan is de wijze waarop de terugmeldingen worden verricht. Typisch voor Spanje is dat men van één plaats tegelijkertijd een groot aantal terugmeldingen ontvangt met zeer onnauwkeurige opgave van datum en vindplaats. Voor ons doel is hiermee weinig te bereiken.

In 1961 werden ruim 1000 Spreeuwen naar Barcelona verzonden, waarvan er 250 overjarig waren. Van de nu bijna 2000 verplaatste jonge vogels zijn op het ogenblik 92 terugmeldingen binnengekomen. Slechts een beperkt aantal hiervan kan ons helpen bij de beantwoording van de vraag, die de aanleiding tot de proef vormde. Deze luidt: zullen de Spreeuwen, die wij, midden in de trekperiode, plotseling bij een gunstig winterkwartier (het Ebrodal) brengen, hier blijven overwinteren of zullen zij toch nog verder trekken?

Wij kunnen dus slechts de terugmeldingen uit de winter, volgend op de verplaatsing, gebruiken. Verder moeten de hierboven genoemde onnauwkeurige terugmeldingen worden weggelaten. Er blijven dan tenslotte 19 terugmeldingen over. Hiervan liggen er 8 nabij Barcelona of in het aan-

grenzende Ebrodal. De overigen liggen grotendeels (8) in het aller zuid-westelijke deel van Spanje, één aan de zuidoostkust, één op Sardinië en één in Monaco.

Om een antwoord op deze vraag te krijgen kunnen we het beste een vergelijking maken met de niet verplaatste, nabij Den Haag geringde en daar losgelaten, Spreeuwen. Als maat kiezen wij de gemiddelde afstand van de ringplaats in de winter. Voor 83 terugmeldingen van niet-verplaatste vogels bedraagt deze 490 km. De naar Spanje verzonden Spreeuwen blijken gemiddeld 470 km verder te zijn gaan overwinteren. Er is dus in dit opzicht geen verschil tussen de beide groepen. Het Ebrodal heeft de vogels blijkbaar niet kunnen verleiden om de trek stop te zetten. Dit geeft een duidelijke aanwijzing dat het beëindigen van de trek vooral inwendig bepaald is. Ze trekken eenvoudig door tot hun trekdrang „op” is.

Op de overige terugmeldingen, die niet van belang zijn voor de eigenlijke vraagstelling van de proef, willen we nu nog niet ingaan.

Mejuffrouw A. A. M. C. Jacobs sloot de waarnemingen over de richtingkeuze van Spreeuwen en Vinken in de Kramer-kooi af. Haar waarnemingen strekten zich ook tot het voorjaar 1961 uit. De grote hoeveelheid cijfermateriaal, die een vrij ingewikkelde statistische bewerking vereist, vormt de oorzaak dat zij haar verslag nog niet voltooid

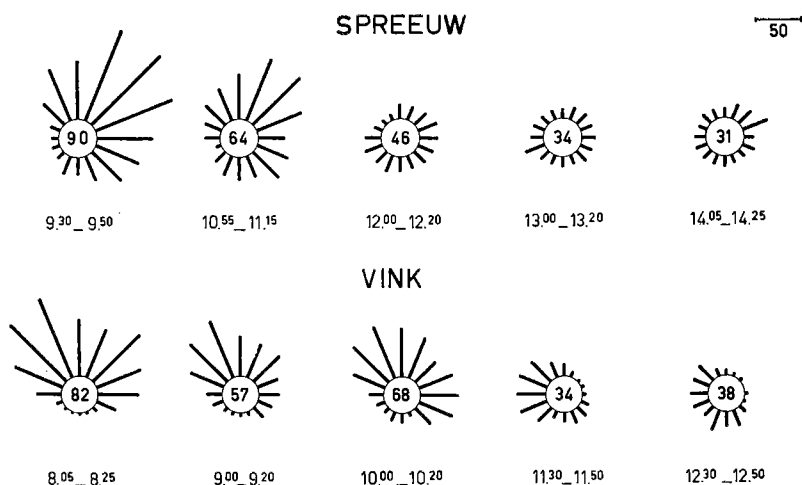

Fig. 1. Richtingkeuze in de Kramer-kooi van een Spreeuw en een Vink in de loop van de morgen. De cijfers binnen de windrozen geven de activiteit van de vogel aan.

Positions in the Kramer-cage of a starling (top) and a chaffinch (bottom) in the course of a morning. Figures within diagrams indicate the activity of the bird.

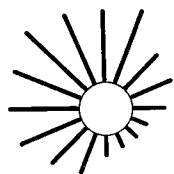
heeft. Daarom kunnen hier slechts enkele voorlopige uitkomsten van het onderzoek genoemd worden.

In de eerste plaats was het de bedoeling om het verband tussen trekdrang en oriëntatie na te gaan. Hiertoe werd een bepaalde vogel (er werd met Spreeuwen en Vinken gewerkt) de gehele morgen waargenomen. Als regel trad in de loop van de morgen een afname in de activiteit op. Nu bleek dat de vogel zich slechter oriënteerde, ook al bleef de zon zichtbaar. In fig. 1 is voor elke soort een voorbeeld hiervan weergegeven. Het landschap was voor de vogel onzichtbaar, hij had dus uitsluitend de zon als baken.

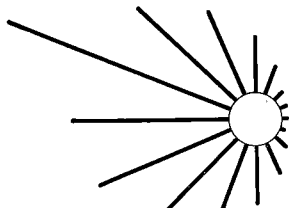
Deze samenhang tussen activiteit en gerichtheid was niet altijd even duidelijk. Er traden nogal eens wisselingen in de activiteit op die niet altijd begeleid werden door een verandering in de oriëntatie. Verder waren min of meer plotselinge veranderingen in de gemiddelde richting niet zeldzaam, maar een duidelijke verandering van richting in de loop van de ochtend was er niet.

Aannemende dat de statistische bewerking het verband tussen activiteit en gerichtheid bevestigt, moeten wij dus besluiten dat de vogel zich met afnemende trekdrang (waarvan de activiteit in de kooi een afspiegeling is) steeds slechter gaat oriënteren, zelfs al zijn goede uitwendige oriëntatiemiddelen aanwezig. Eigenlijk ligt dit ook wel voor de hand. Want na een gedeelte van de dag getrokken te hebben strijken de trekvogels naar en bewegen zich al voedselzoekende in allerlei richtingen. Men kan zich voorstellen dat tussen het gericht trekken en het ongericht voedselzoeken een overgangperiode ligt, waarin de vogel nog wel blijft vliegen, maar zich niet meer goed richt. Inderdaad ziet men aan het eind van de morgen de spreiding in de richting van de trekvogels vaak toenemen. Misschien hangt hiermee ook de veelbesproken draaiing van de trekrichting in de loop van de morgen samen. Deze draaiing treedt vooral op bij zijwind en verloopt zo dat de vogel steeds meer met de kop in de wind gaat vliegen. Het is mogelijk dat bepaalde onderdelen van het oriëntatiemechanisme bij zwakke trekdrang uitvallen en dat tegen de wind invliegen dan tijdelijk nog een manier vormt om in een bepaalde richting te kunnen blijven doorgaan, ook al is het dan niet de „goede” trekrichting. De zonne-oriëntatie is dan dus uitgeschakeld en de vogel vliegt uitsluitend op landschapsbakens, zonder dat windverdrifting gecompenseerd behoeft te worden.

De veronderstelling dat bij lagere trekdrang de vogels zich vooral met behulp van landschapsbakens zouden oriënteren vormde de aanleiding tot het doen van de volgende proef. Een vogel werd gewend aan een om de kooi geplaatst stilstaand kunstlandschap. Uit vroegere waarnemingen weten we dat in zo'n opstelling de vogel snel leert om de, met behulp van de zon gevonden, richting in dit landschap vast te leggen. Ook wanneer de zon niet zichtbaar is, weet hij de richting aan te houden. Nu werd op een zonnige dag het landschap over een bepaalde hoek gedraaid en de gemiddelde richting van de vogel van uur tot uur vastgesteld.

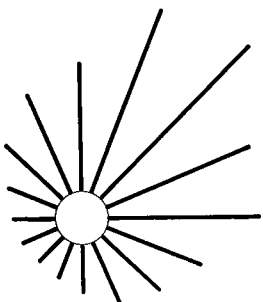
7 nov. 1960 9¹⁵—12.³⁵ uur

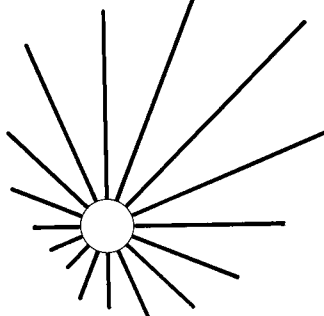
8 nov. 1960 7⁵⁵—10.⁵⁵ uur

SPREEUW

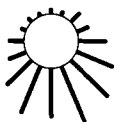
100

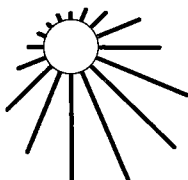
6 mrt. 1961 7.⁴⁰—11.⁵⁵ uur

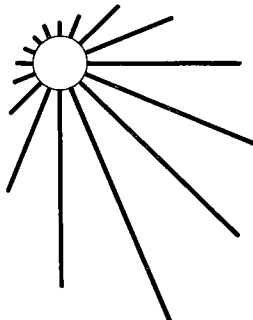
7 mrt. 1961 7.³⁰—11.¹⁵ uur

27 okt. 1960 8.¹⁵—11.⁴⁵ uur

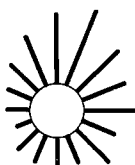

7 nov. 1960 9.⁰⁰—11.⁵⁰ uur

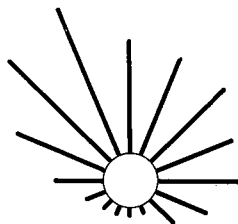

12 nov. 1960 8.⁴⁵—12.⁵⁰ uur

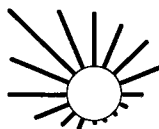
VINK

3 mrt. 1961 11.⁴⁵—12.²⁰ uur

7 mrt. 1961 8.⁰⁵—10.²⁰ uur

17 mrt. 1961 8.²⁰—9.⁴⁵ uur

100

Fig. 2. Richtingkeuze in de Kramer-kooi van een Spreeuw en een Vink in de herfst en het voorjaar.

Positions in the Kramer-cage of a starling (top) and a chaffinch (bottom) in autumn and spring.

De in de loop van de morgen steeds verder afzakkende trekdrang maakte het mogelijk de vogel bij verschillende sterkten van deze drang te testen. Als de vogel nu bij lage trekdrang aan landschapskkenmerken de voorkeur zou geven boven de door de zon ingegeven richting, kon men aan het einde van de morgen een draaiing van de richting verwachten over dezelfde hoek als het kunstlandschap gedraaid was. Om een snelle dressuur op het kunstlandschap in de nieuwe stand uit te sluiten werd de proef ook genomen door afwisselend het landschap wel en niet gedraaid aan te bieden. De resultaten van deze proeven zijn niet duidelijk; wel traden er vaak wijzigingen op in de gekozen richting maar niet op de te verwachten wijze. De, ook bij zonnig weer, vaak slechte gerichtheid van de vogel maakt de interpretatie nog extra moeilijk. De proef zal herhaald moeten worden om uitsluitsel te kunnen geven.

Het was ons reeds dikwijls opgevallen dat de richtingen in de Kramer-kooi afweken van de trekrichting zoals die in het veld kon worden waargenomen. Toch hield een bepaald individu meestal gedurende weken min of meer dezelfde richting aan. Er rees dus wel eens twijfel of de richting in de kooi werkelijk iets te maken had met de normale trekrichting. Om hierover meer zekerheid te krijgen werd in 1961 ook in het voorjaar met de Kramer-kooi gewerkt. Bij individuen, waarvan de richting in de herfst onderzocht was, bleek deze in het voorjaar nu duidelijk anders te liggen: ongeveer 180° gedraaid bij een Vink en 90° bij de Spreeuw (fig. 2). Ondanks grote afwijkingen van de normale trekrichting is het verschil tussen najaars- en voorjaarsrichting toch grofweg aangeduid. Dit is dus een extra argument om de oriëntatie in de Kramer-kooi als een uiting van trekvermogen op te vatten.

Onze veldwaarnemingen in het buitenland gaven een andere aanleiding tot het doen van proeven. Uit deze waarnemingen, waarover we verderop meer zullen vertellen, is gebleken dat de Vinken, die van Noorwegen naar de Britse eilanden trekken, hun standaardrichting wijzigen van ongeveer Z in het begin van de trektijd tot ongeveer NW aan het einde hiervan. De vraag is nu of deze verandering samenhangt met bepaalde uitwendige factoren, zoals b.v. de breedtegraad, of dat zij vooral inwendig bepaald is en b.v. verband houdt met de tijd dat de vogel getrokken heeft. In het laatste geval zou men deze wijziging van de richting ook bij een vogel in de Kramer-kooi kunnen verwachten. Daarom vingen wij tijdens de veldwaarnemingen in september in Noorwegen enkele Vinken en testten deze gedurende de herfst in de Kramer-kooi bij de vinkenbaan te Wassenaar. Drie Vinken werden gevangen, een jong mannetje, een jong vrouwtje en een overjarig vrouwtje. De richtingen die zij op een aantal dagen in de Kramer-kooi aanhielden, zijn in fig. 3 weergegeven. Ondanks een vrij sterke variatie in de gemiddelde richting ziet het er bij geen der vogels naar uit dat er een werkelijke draaiing van de richting in de loop van de tijd is opgetreden. Veel wijzer zijn wij hierdoor niet geworden. Om meer gegevens te krijgen over de betrouwbaarheid van de richtingen werden een aantal Vinken die pas op de baan

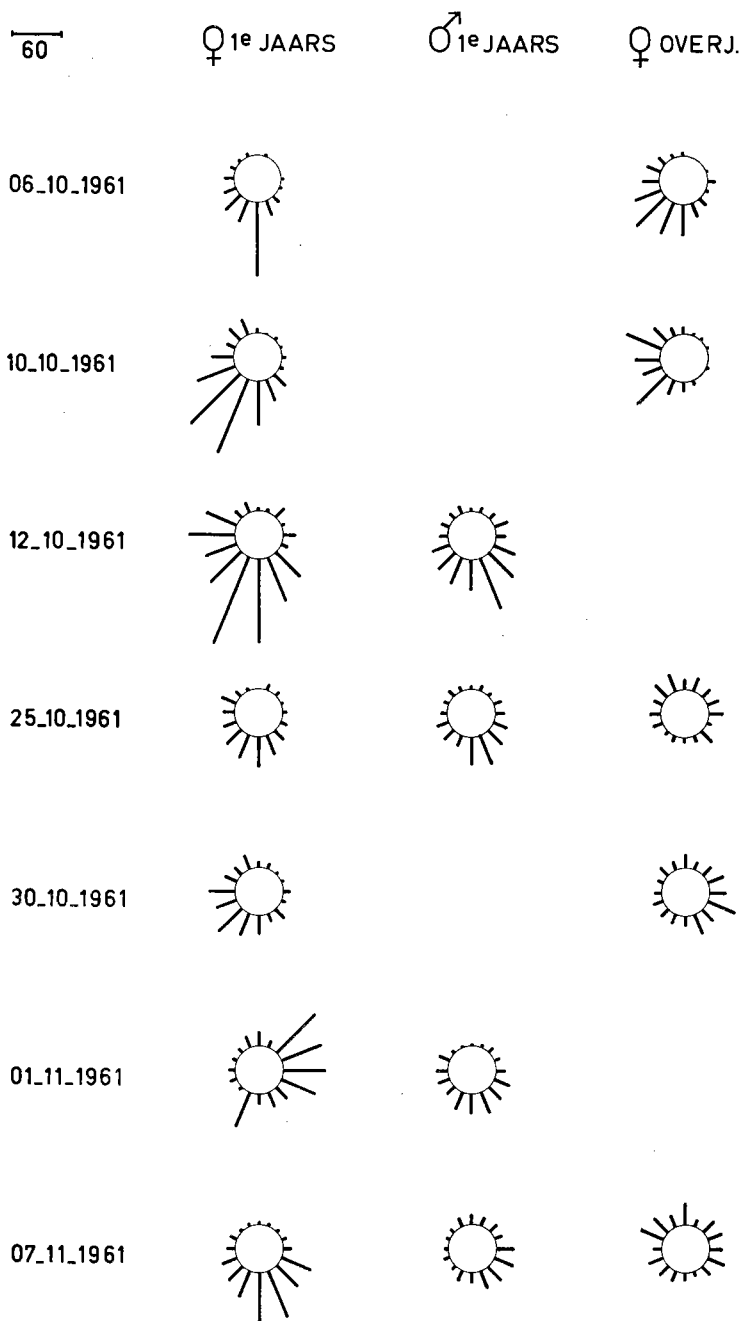

Fig. 3. Richtingkeuze in de Kramer-kooi bij Den Haag van in Noorwegen gevangen Vinken in de loop van de herfst.

Positions in the Kramer-cage of chaffinches caught in Norway and tested in the course of the autumn in Holland.

gevangen waren, korte tijd in de Kramer-kooi getest op hun richting. Deze bleek van individu tot individu zeer sterk te verschillen, namelijk bij vier jonge en een oud wijfje respectievelijk WNW, NNW, ZO-O, ZOtO en ZZW. Al met al is het wel duidelijk dat de kooiproeven ons geen snel antwoord kunnen geven op de vragen die wij er mee hopen op te lossen. Uitvoerig statistisch materiaal zal nodig zijn om de onbekende factoren, die de vogel in de kooi beïnvloeden, aan het licht te brengen. Wij hopen dit te kunnen bereiken met de speciale opstelling die in het nieuwe gebouw te Arnhem verwezenlijkt zal worden.

Op de vinkenbaan te Wassenaar werden van 5 september tot 24 november 5689 vogels geringd in 38 soorten. De aantallen van de voornaamste soorten zijn als volgt:

Spreeuw	2759	Groenling	254	Ringmus	173
Vink	822	Frater	238	Keep	106
Sijs	783	Kneu	183	Rietgors	82

De gestuwde trek zoals die bij de vinkenbaan kon worden waargenomen, was over het algemeen zwak. Er waren slechts enkele dagen met sterke trek van Spreeuw, Vink en Leeuwerik. Zoals uit de vangstcijfers blijkt, was het een goed jaar voor Sijzen en ook Putters waren talrijker dan anders. Roofvogels waren opvallend schaars. Er werden 2 Witkopgorzen gevangen (op 11 en 13 oktober), een zeldzame gast waarvan we er verleden jaar ook al één te pakken hadden gekregen. Verder vermelden we nog de vangst van een Grauwe Gors (21 oktober), de waarneming van een Beflijster (30 oktober) en de vangst van een late Fitis (11 november).

Om overbelasting van de ringcentrale voorkomen werden een aantal beperkende maatregelen genomen wat betreft het ringen van vogels. Allereerst werd de reeds vroeger genomen maatregel gehandhaafd dat geen nieuwe medewerkers werden aangenomen. Verder werd aan de ringers verzocht om een aantal soorten niet meer te ringen. Het betrof hier standvogels en soorten waarvan reeds zeer veel terugmeldingen aanwezig waren, nl. Huismussen, Wilde Eenden, Zilvermeeuwen, Koolmezen, Pimpelmezen, Merels en Spreeuwen (met uitzondering van de Huismus en Wilde Eend betrof het hier uitsluitend het ringen van nestjongen en van Spreeuw en Merel bovendien alleen wat betreft de provincies Zuid- en Noord-Holland en Utrecht). Met ingang van 1962 werd de Wintertaling ook op deze lijst geplaatst. Ondanks bovengenoemde maatregelen is nog geen vermindering van het aantal geringde vogels te bespeuren.

In 1961 waren dat er minstens 82.000 en er werden 106.000 ringen uitgereikt. Ruim 3.300 terugmeldingen werden verwerkt (door de ringers opgegeven vangsten van door henzelf geringde vogels zijn hierbij niet inbegrepen). Hiernaast werden nog 500 terugmeldingen van in het buitenland

geringde en in Nederland teruggevonden vogels ontvangen. Ook deze vondsten worden in een kaartstelsel vastgelegd en de administratie hiervan werd aanzienlijk vereenvoudigd.

Aan de Vogelwarte Helgoland verleenden wij onze medewerking bij een onderzoek over de trek van de Frater. De Vogelwarte stelde een aantal vangkooien beschikbaar en hiermee werden op bepaalde punten in ons land grote aantallen van deze soort geringd (in de seizoenen 1960/61 en 1961/62 totaal bijna 4.000). Opvallend was het grote aantal geringde vogels dat werd teruggevangen, niet alleen van andere vangplaatsen in Nederland maar ook uit Duitsland, waar in de winter 1959/60 7.000 Fraters werden geringd.

Dat het inrichten van speciale vangplaatsen het terugmeldingspercentage sterk doet stijgen, blijkt wel hieruit, dat van de sinds 1960 in ons land geringde 4.000 Fraters nu reeds 250 terugmeldingen binnengekomen zijn (6%). De steeds meer in gebruik komende vangst van zangvogels met nylonnetten heeft een dergelijk effect. Dit is niet uitsluitend winst, want twee dicht bij elkaar wonende vogelvangers vangen dikwijls elkaars vogels en bezorgen hierdoor de ringcentrale vaak veel werk voor weinig belangrijke gegevens. Daarom wordt getracht de ringers van een bepaalde plaats bijeen te brengen in een gemeenschappelijk ringstation. Bovendien wordt door de netten de terugmeldingskans plaatselijk zo sterk verhoogd, dat de geografische verspreiding vertekend wordt. Men moet daarom deze terugmeldingen voor allerlei bewerkingen apart houden van de andere meer toevallige terugmeldingen.

Rest ons nog te vermelden dat de prijs der ringen aanzienlijk verlaagd kon worden.

Op de in 1961 gedane uitwerking van ringgegevens hopen wij in een volgend verslag nader in te gaan.

Er werd gewerkt aan de Wilde Eend (door de heer J. A. Eygenraam) en de Wintertaling (door de heren L. van Ree en P. Groenenboom).

De trekwaarnemingen in Nederland werden aangepast aan het onderzoek van Mevrouw Gruys. Bij haar bewerking van het oude materiaal bleek dat uitbreiding hiervan nog zeer gewenst was. Daarom werd gedurende de gehele maand oktober door elkaar steeds aflossende ploegen op de oude waarnemingsposten tussen Putten en Nunspeet waargenomen. Deze waarnemingen hebben aan hun doel beantwoord.

De waarnemingen over de trekrichting van de Vink in het buitenland werden voortgezet. Evenals in 1960 werd een post geplaatst aan de kust van Zuid-Noorwegen, op het schiereiland Lista. De trek was minder sterk dan in 1960. De richtingen lagen over het algemeen oostelijker, gemiddeld ZO ten O, in plaats van ZZO. Werden de troepen langer gevolgd door een sterke kijker dan bleken ze meestal af te

buigen naar de kust. Eigenlijk is er dus nauwelijks sprake geweest van echte zeetrek, de vogels volgden de kustlijn, die hier ongeveer naar het OZO loopt. Doordat de kust echter zeer verbrokkeld is vertoont deze gestuwde trek een veel grotere spreiding dan bijv. langs de gesloten Hollandse kustlijnen. Of nu de meer zuidelijke richtingen, die in 1960 werden waargenomen, wel als ongestuwde trek over zee moeten worden opgevat, moet betwijfeld worden. Nu het in 1960 mislukt was om de waarnemingen in Loshavn te combineren met breedfrontwaarnemingen in het binnenland, legde een andere groep waarnemers zich in 1961 hier speciaal op toe.

Deze groep vond een geschikte plaats 50 km ten noorden van Kristiansand, bij het dorp Hornnes. Dagelijks werden twee posten bezet. Hoewel er overall veel Vinken in de bossen zaten, was de trek uiterst zwak. Door op verschillende punten waar te nemen kon worden vastgesteld dat dit voor de gehele direkte omgeving van Hornnes gold. Toen hierin na 10 dagen waarnemen geen verbetering kwam, werd deze plaats verlaten. Wanneer alle waarnemingen bij elkaar worden geteld, blijkt er toch wel een duidelijke gerichtheid in deze zwakke trek te zitten, gemiddeld ongeveer ZtW. De waarnemers besloten de nog resterende dagen te benutten door de trek aan de Noorse oostkust te bestuderen. In deze zeer verbrokkelde kust tussen Oslo en Kristiansand werd een plaats gevonden met een tamelijk lang stuk ononderbroken kust dicht bij het stadje Grimstad. Een bijkomend voordeel was dat het bos hier tot aan de zee reikte, zodat de Vinken vlugger geneigd zouden zijn vlak langs de kust te trekken.

De waarnemingen op deze plaats op 26 september werden een succes. Van 6.00 tot 10.30 uur werden ruim 3.000 Vinken gezien in 130 troepen. De richting varieerde weinig, van Z tot ZW t W met de grootste aantallen tussen ZW en ZZW. Deze richting komt goed overeen met de richting van de kust ten zuiden van het lwaarnemingspunt. Door de vele baaien en eilandjes is deze niet precies vast te stellen en blijkbaar konden de Vinken dit ook niet. Het was echter wel duidelijk dat het hier een gestuwde trek langs een zeekust betrof. Hierop wees zowel de sterkte van de trek als de geringe spreiding in de richtingen. Om zekerheid te hebben werd besloten de volgende dag naast de kustpost ook een meer in het binnenland gelegen post te zetten (3 km landinwaarts). Bij een gestuwde trek zou de sterkte in het binnenland aanzienlijk zwakker moeten zijn dan aan de kust. Bovendien werd gehoopt de richting van de breedfronttrek te kunnen vaststellen. Helaas bleef de echte gestuwde trek langs de kust uit, waarschijnlijk onder invloed van een te grote windsnelheid. De Vinken bleven in het bossige binnenland. Op de binnenlandpost werden van 6.00 tot 10.00 uur 300 Vinken gezien in 43 troepen. Dus een treksterkte die slechts $\frac{1}{10}$ deel was van de gestuwde trek van de vorige dag. De richting lag evenals bij Hornnes vooral tussen ZZW en Z. Er is dus blijkbaar een gestuwde trek van Vinken naar de zuidpunt van Noorwegen zowel langs de west- als de oostkust. Omdat de westkust bij het punt van waarneming (Loshavn) ongeveer WNW—OZO

loopt, moet de standaardrichting van de Vinken hier zuidelijker dan ZZW liggen. De oostkust loopt NO—ZW en daarom moeten de Vinken die zich hierlangs laten stuwten, een standaardrichting hebben die zuidelijker ligt dan ZO. De standaardrichting van de zuidnoorse Vinken ligt dus gemiddeld ergens tussen ZZW en ZO. De breedfrontwaarnemingen wezen op een richting van ongeveer Z t W, de zeetrek bij Loshavn op ZZO en ZO t Z. De werkelijke standaardrichting zou het beste vast te stellen zijn in het gebied waar de twee trekstromen zich verenigen, bij Mandal. Hier is de kust echter zeer sterk verbrokken door talrijke eilanden. Deze verbrokkenheid en de geringe kromming van de kust maken het waarschijnlijk dat de Vinken Noorwegen verlaten over het gehele gebied tussen Lista en Kristiansand. Deze overwegingen leidden ertoe, dat de waarnemers zich op de laatste dag van hun verblijf in Noorwegen (28 september) even ten oosten van Kristiansand posteerden op een ver uitstekende punt, die een uitstekende gelegenheid bood zeetrek waar te nemen (op het eiland Ulvöy). De verwachtingen waren hoog gespannen, maar een 's nachts overtrekkend regenfront gepaard gaande met zeer hoge windsnelheden, gooide roet in het eten. De Vinken trokken niet . . .

In hoeverre hebben de waarnemingen in Noorwegen in twee opeenvolgende jaren nu aan het doel beantwoord?

Met grote zekerheid kon worden vastgesteld dat de standaardrichting van de Vinken niet ligt tussen W en ZW. Hierdoor kan de vroegere theorie, dat de Noorse Vinken in een WZW standaardrichting in zee steken en bij gunstig weer direkt naar Engeland oversteken, verworpen worden.

Strikt genomen geldt dit alleen voor de Vinken uit het zuidelijk deel van Noorwegen. Er is een mogelijkheid dat de Vinken die in het noordelijk deel van Noorwegen en Zweden broeden, wel met een meer westelijke standaardrichting in zee steken. Waarnemingen ten noorden van Oslo zouden hierover uitsluitsel kunnen geven.

De preciese standaardrichting van de Noorse Vinken kon intussen niet worden vastgesteld. Dit is vooral jammer omdat gebleken is dat er een bepaald verloop in de standaardrichting van de Scandinavische Vink is vanaf broedgebied naar winterkwartier. Hoe nauwkeuriger dit verloop kan worden vastgesteld, des te groter is de kans dat de veroorzaking hiervan kan worden opgehelderd. Waarnemingen over de zeetrek op een ander punt dan Loshavn (b.v. op het gunstig gelegen Ulvöy) blijven dus nog zeer gewenst, naast breedfrontwaarnemingen in het binnenland.

Voor het eerst was het dit jaar mogelijk om ook waarnemingen in Zweden te doen. Hoewel de Noorse Vinken door de moeilijk te verklaren oversteek over het Skagerak vooral in het centrum der belangstelling hebben gestaan, weten wij uit het ringonderzoek dat ook grote aantallen Zweedse Vinken via de lage landen naar de Britse eilanden trekken. Het interesseerde ons

of ook bij deze Vinken een wijziging van de standaardrichting aanwezig was, of dat de draaiing die vanaf de Duitse Bocht vastgesteld werd, uitsluitend op rekening van de Noorse Vinken kwam. Daarom werden twee ver uiteen liggende punten langs de Zweedse westkust uitgekozen, nl. het schiereiland Onsala bij Göteborg en de uiterste zuidwest punt, Falsterbo.

Onsala is een langgerekt schiereiland, uitlopend in verschillende zuidwaarts gerichte landtongen. De zuidelijkste hiervan, Hällsundsudde genaamd, ligt 4 km van het vasteland, dat goed zichtbaar is van NO tot ZZO. Op dit punt werd waargenomen op 2 en 5 oktober. Op beide dagen was er drukke trek, vooral in de eerste uren passeerden vele duizenden Vinken. Een groot deel van deze vroege Vinken vloog in grote troepen (50—400 stuks), die boven het waarnemingspunt van 50 m opstegen tot 100 à 150 m en pas na lang aarzelen hun uiteindelijke richting kozen. De troepen werden minutenlang met de kijker gevolgd en het bleek dat ze, na 100—200 m boven zee gevlogen te hebben, weinig van koers veranderden. De vertrekrichting vertoonde een grote spreiding, van ZW t W tot NO, en het was duidelijk dat een deel op het vasteland aanvloog. Echte zeetrek (in dit geval in de richtingen Z t/m ZW t W) kwam vooral in de vroege ochtend voor en het is waarschijnlijk dat zich hieronder veel troepen bevonden die in de standaardrichting vlogen. Dit verschil in richting tussen de vroege en de late troepen was vooral duidelijk op 5 oktober. Er was toen van 6—7 uur een duidelijke piek bij ZZW. Het is wel duidelijk, dat een juiste bepaling van de standaardrichting hier niet goed mogelijk is. Uit deze waarnemingen blijkt echter wel, dat hij sterk zuidelijk moet zijn, dus dicht bij Z dan bij W. Gelukkig waren de waarnemers in staat ook de richting van de breedfronttrek in het binnenland te bepalen. Zij vonden hiertoe geschikte plaatsen temidden van de uitgestrekte naaldbossen (van het 150 m hoge heuvelplateau) op ongeveer 25 km van de kust.

Op 4 ochtenden (1, 3, 4 en 6 oktober) werden hier van 6—8 uur 's morgens totaal 2727 Vinken waargenomen. De waarnemingen na 8 uur zijn uitgesloten omdat er toen een duidelijke draaiing van de trekrichting naar het oosten optrad.

De gemiddelde richting lag bij Z t W. We mogen aannemen dat dit wel ongeveer de standaardrichting van de Zweedse Vinken in dit gebied is. Met een dergelijke standaardrichting zullen maar weinig Vinken van hier oversteken naar Denemarken en men kan een gestuwde trekstroom langs de Zweedse kust verwachten, die zijn maximale sterkte zal hebben in het zuidelijkste punt. Hier ligt Falsterbo, een vooruitstekende kaap die beroemd is om de sterke trek die er in de herfst waar te nemen is. Wij konden hier een waarnemer plaatsen van 27 september tot 6 oktober. Hij zag elke dag sterke zeetrek van Vinken die goed gericht was, gemiddeld ongeveer ZW t W (fig. 4). Deze richting komt goed overeen met de indertijd op het Deense eiland Seeland waargenomen trekrichtingen. Zij ligt duidelijk westelijker dan

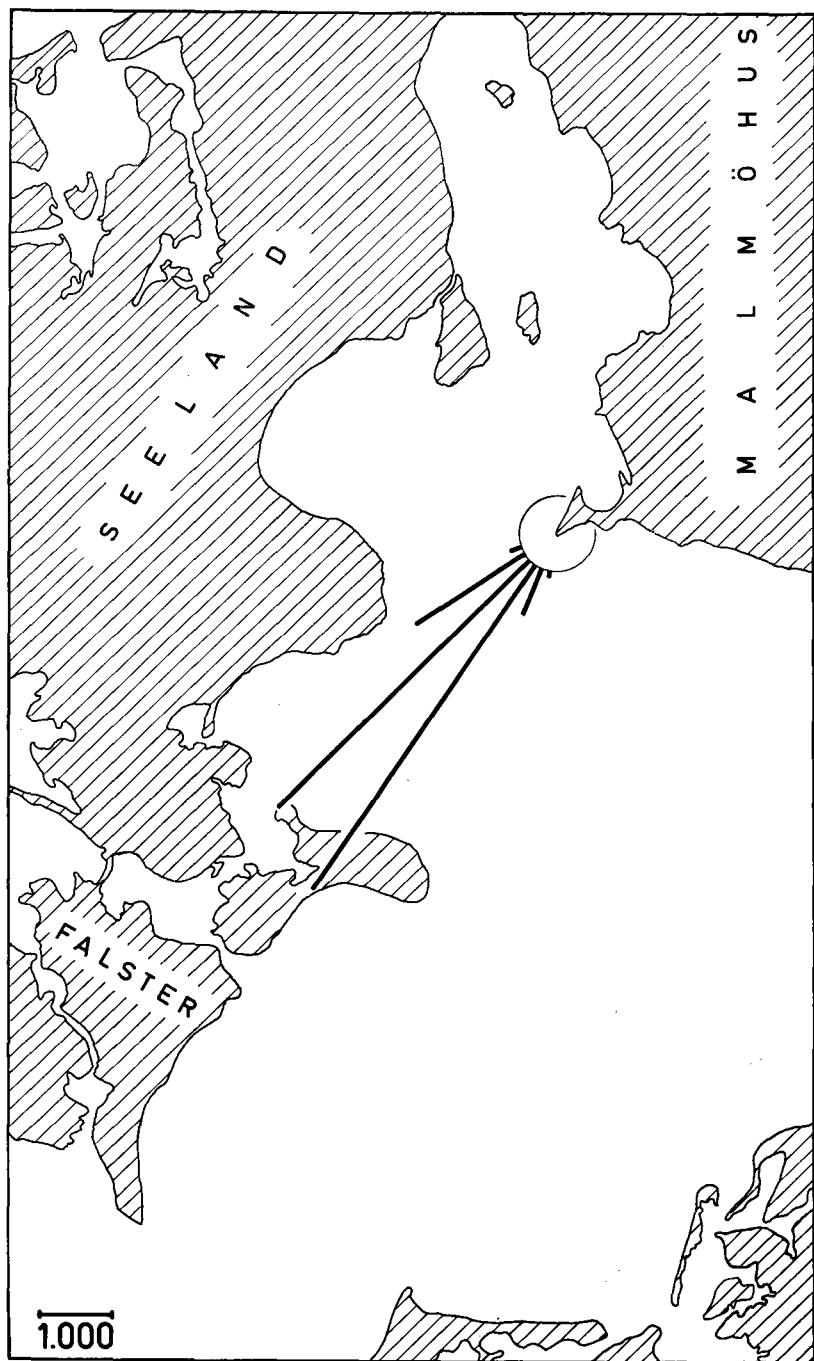

Fig. 4. Richting van de Vinkentrek bij Falsterbo, Zweden (27 sept.—6 okt.).

Direction of chaffinch migration at Falsterbo, Sweden (27 Sept.—6 Oct.).

de standaardrichting bij Onsala en hiermee is een draaiing van de standaardrichting van de Zweedse Vinken heel aannemelijk gemaakt.

Op de Fär Oer werd een studie gemaakt van het voortplantingsgedrag van de Kleine Jager. Gaarne vermelden wij dat dit weer mogelijk werd gemaakt door de heer G. Paris, die ook nu het fotografische gedeelte verzorgde. Zijn echtgenote danken wij voor haar hulp bij het waarnemen. Het manuscript van een artikel over dit onderzoek kwam gereed. In vergelijking met de hiervoor bestudeerde Grote Jager kwamen enkele interessante verschillen naar voren. De verdediging van het territorium geschiedt vooral door duiken en een speciale aanval hiertegen, de Opsprong. Met deze Opsprong gooit de vogel zich ruggelings in de lucht en valt de duikende vogel aan met de poten. Dit gedrag werd pas ontdekt door analyse van foto's; de snelheid van de bewegingen is zo groot dat men het met het oog niet opmerkt. In tegenstelling met de Grote Jager is het Piepen niet duidelijk verschillend van het Bedelen. Een aantal andere verschillen met de Grote Jager staan in verband met de grotere activiteit in de lucht van de Kleine Jager. Er kan nu een voorlopige vergelijking getrokken worden tussen de Jagers en Meeuwen als groepen.

SUMMARY:

Annual Report of the Vogeltrekstation for 1961.

The displacement experiment with starlings was continued with the transport of 100 birds to Barcelona. The recoveries give strong evidence that the birds, when displaced during their migration to a favourable winterquarter do not stop here, but continue migrating over the same distance as they would have done if not displaced.

Experiments with starling and chaffinch in the Kramer-cage suggested that with the decline of the tendency to migrate in the course of the morning the orientation deteriorated (although the orientation clues remained the same) (fig. 1).

The directions chosen in this cage often deviated from the mean standard direction in the field. But the difference between autumn and spring was clearly indicated (fig. 2).

At the fowling-yard near The Hague 5700 birds were ringed in the autumn. Two Pine Buntings were caught (11 and 13 Oct.). Under the Dutch ringing scheme at least 82000 birds were ringed and 3300 recoveries obtained. 500 recoveries of birds ringed abroad were handled.

Observations on the standard direction of the Scandinavian Chaffinch were made in Norway and Sweden. It was found that there is a concentrated migration along the coast to the south point of Norway both from NW and NE, indicating a southerly standard direction. At Onsala, near Göteborg, the standard direction was about S by W, at Falsterbo SW by W (fig. 4). The picture becomes more and more clear, showing a gradually changing standard direction from S in Norway to WNW in Northern France. This change was not observed in three chaffinches caught in September in Norway and tested in the course of the autumn in the Kramer-cage near the Hague (fig. 3).

Finally a study was made of the reproductive behaviour of the Arctic Skua in the Faroe Islands.